Gabi GOMBOŞ

MISTERIOSUL DECES AL SCRIITORULUI MASON MIHAIL SADOVEANU, UN SUBIECT „INTERZIS" DE 50 DE ANI

Înainte ca, pe 5 noiembrie 2011, să fie marcată naşterea, cu 131 de ani în urmă, a cunoscutului scriitor Mihail Sadoveanu, lumea literară contemporană a comemorat extrem de discret, pe 19 octombrie, 50 de ani de la decesul acestui controversat reprezentant al literaturii interbelice. Personaj cu o viaţă socială activă şi deloc liniştită, Sadoveanu a avut parte, în paralel, de o viaţă secretă extrem de zbuciumată, mai agitată chiar decât cea publică, despre care abia acum, graţie cercetărilor, graţie întâmplării, ies la iveală adevăruri şi mistere surprinzătoare.

Poate nu aş fi abordat niciodată subiectul sadovenian, colateral preocupărilor şi preferinţelor mele literare, dacă în timpul documentării la cartea dedicată scriitorului martir Dimitrie Iov nu m-aş fi intersectat de câteva ori cu incitantul subiect al trădării şi bizarei morţi a scriitorului din Paşcani. Subiectul mi-a trezit interesul, în primul rând pentru că nu l-am găsit abordat în nici o sursă oficială contemporană. Deci, care a fost cauza morţii lui Mihail Sadoveanu? Banalul atac de cord, datorat vârstei, de care se vorbeşte pe ici şi pe colo, înregistrat în Bucureştii anilor 1961? Greu de crezut, după cum vom arăta mai jos!

Pentru a ajunge la moartea lui Sadoveanu, trebuie urmărită, dintr-un alt punct de vedere, însă, viaţa sa, dar nu cea binecunoscută prin activitatea literară notorie, de o prolificitate calitativă ieşită din comun, şi nici cea marcată de prezenţa sa academică îndelungată (scriitorul fiind primit în prestigioasa instituţie, ca membru titular, în anul 1921, la numai 41 de ani, după ce fusese membru corespondent din 1916). Mai obscură decât controversata sa trădare, asociată pactului politic semnat cu regimul comunist care i-a adus, din 1948 şi până la moarte, onoruri publice de mare vizibilitate, s-a dovedit existenţa, în fundătura biografiei sale, a acelei dimensiuni oculte, inaccesibilă profanilor, închisă sub pecetea discreţiei şi a activităţii sale de francmason.

Dacă despre participarea lui Mihail Sadoveanu la francmasoneria interbelică românească s-a vorbit decenii întregi numai cu aproximaţii, cu simplificări venite nu întotdeauna din surse autorizate şi credibile, poate şi din cauza faptului că, în toată perioada comunistă, francmasoneria a fost un subiect interzis, după 1990 lucrurile s-au schimbat, scriindu-se destul de mult pe acest subiect. Veritabil specialist în decriptarea simbolurilor şi scenariilor francmasonice din opera sadoveniană, Radu Cernătescu a publicat mai multe studii serioase pe această temă, îndeosebi în revista *Luceafărul*. Dar cum nu acest aspect hermeneutic era cel aşteptat de cititori, ci acela mult mai senzaţional, legat de lămurirea secvenţei biografice pro-masonice a lui Sadoveanu, a fost nevoie de apariţia volumului *Mihail Sadoveanu francmason*, semnat de Horia Nestorescu-Bălceşti (apărut în 2007 sub patronajul Centrului Naţional de Studii Francmasonice), pentru ca lucrurile să se lămurească oarecum, înlocuind vechile aproximaţii, bănuieli şi simplificări.

Conform informaţiilor din materialul citat, Sadoveanu a fost iniţiat de bunul său prieten Grigore Ghica, care l-a introdus, în ianuarie 1927, în loja „Dimitrie Cantemir", constituită la Iaşi, avându-i alături, printre alţii, pe scriitorii Mihai Codreanu şi Păstorel Teodoreanu. În anii 1928-1929 a devenit Mare Maestru al Marii Loji Naţionale din România, străbătând într-un timp foarte scurt ierarhia internă. Într-un singur an, din februarie până în mai 1929, a trecut de la gradul 18 la gradul 33, cel maxim, devenind membru activ al Supremului Consiliu de Grad 33 şi Ultim al Ritului Scoţian Antic şi Acceptat din România

Prezenţă pregnantă în viaţa masonică din România, Sadoveanu s-a dedicat cu pasiune politicii de unificare a francmasoneriei din România, în condiţiile în care Marea Lojă Naţională din România avea în cealaltă lojă, Marele Orient al României, o concurentă de temut. În acest proces complicat s-au cheltuit multe energii şi s-au născut numeroase adversităţi, fiecare lojă având susţinătorii ei de peste hotare. În pofida aprigelor lupte interne, Sadoveanu a avut timp de trei ani (între 1934 şi 1937) satisfacţia de a conduce, ca Mare Maestru Federal, Francma-

soneria Română Unită, deţinând în continuare şi demnitatea de Mare Maestru în Marea Lojă Naţională din România. Deşi în februarie 1937, toate organizaţiile politice şi masonice au fost suspendate de către guvern pentru a pregăti dictatura regală, Mihail Sadoveanu a rămas, în anumite cercuri, la fel de detestat pentru acţiunile lui de unificare sau federalizare a lojilor masonice, ajungându-se, după cum se spune, la „arderea în efigie" a portretului său de către conservatorii neobedinenţi Federaţiei.

Pe fondul acestor ciocniri, nu o dată violente între liderii masoneriei româneşti, Mihail Sadoveanu, care în cartea *Baltagul* scria, cu subînţeles, că ***„Tot în jurul nostru sunt semne*"**, a început să manifeste tot mai vădit înclinaţii socialiste, considerate în epocă „împotriva firii". Siderată de semnalul sadovenian, presa de dreapta a declanşat o ofensivă nemiloasă împotriva ziarelor de stânga, controlate de evrei şi de francmasoni, în speţă asupra gazetelor *Dimineaţa* şi *Adevărul*, conduse chiar de Mihail Sadoveanu. Aproape pe tot parcursul anului 1937, ziarul *Porunca Vremii*, aparţinând Mişcării Legionare, a prezentat, număr de număr, câte o caricatură, în care Sadoveanu era înfăţişat ca un mason ce orientează România spre Rusia comunistă, dar şi mesaje de genul: ***„Mihail Sadoveanu, fruntaş între masoni, exemplu tipic de trădător al cauzei naţionale*"**. Concludent se dovedea şi articolul doctorului Ilie Rădulescu, intitulat **„Români şi romance, pedepsiţi trădarea lui Sadoveanu!"**, în care se scria: ***„Nici un rând, scris de sabbasgoimul spurcatelor canalii din Sărindar, nu trebuie să mai găsească adăpost în casa voastră! Scoateţi din biblioteci toate operele sufletului de năpârcă al lui Mihail Sadoveanu şi aruncaţi-le în flăcări, care trebuie să ardă cea mai odioasă trădare ce s-a săvârşit vreodată Neamului Românesc... N-am făcut caz de francmasoneria lui Sadoveanu, azi nu numai mason, dar şi patron al veninului judeo-comunist din Sărindar*"**.

Aşa cum am amintit, toate aceste frământări au condus la dizolvarea masoneriei de către regele Carol al II-lea şi la condamnarea acesteia de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în anul 1937. Subiectul condamnării a ridicat, decenii întregi, noi semne de întrebare asupra sincerităţii acestui act, ba chiar a provocat ilaritate în rândul fraţilor de aceeaşi orientare, atât regele cât şi patriarhul fiind, de fapt, vechi simpatizanţi şi susţinători ai masoneriei. Nu mai puţin interesant e faptul că, la începutul epocii comuniste, imediat după evenimentele de la 23 august 1944, masoneria a ieşit din adormire. În decembrie 1944, după căderea lui Antonescu, a fost deschis primul Convent al Marii Loji Naţionale din România, iar la 11 martie 1945 a fost reconstruit Supremul Consiliu din România, a cărui activitate nu a durat prea mult, noul regim comunist neagreând masoneria.

După cum remarca Dragoş Pârcălabu, ***„lojile masonice n-au fost desfiinţate, paradoxal, printr-o decizie politică sau în urma unei acţiuni coercitive a securităţii, aşa cum s-a întâmplat în cazul partidelor politice, ci pur şi simplu li s-a recomandat conducătorilor masoneriei româneşti să se autodizolve în linişte*"**, lucru realizat după ceremonialul de intrare în adormire a Supremul Consiliu de 33 din România, a Marii Loji Naţionale şi a Ordinului Masonic Român. Comuniştii, deşi nu erau interesaţi de procese şi scandaluri internaţionale, deciseseră suprimarea activităţii masonice, ***„iar cum cei patru şefi masoni, Mihail Sadoveanu, Mihai Ralea, N.D. Cocea şi Victor Eftimiu, trecuseră de partea comuniştilor, există posibilitatea ca aceştia să-i fi convins pe şefii securităţii şi Partidului Comunist Român, că se vor ocupa personal de stingerea masoneriei româneşti în linişte*"**.

Cert este că în iunie 1948, urmare a trădării venerabilului Mihail Sadoveanu, care, odată reabilitat în faţa stăpânilor sovietici prin cartea de reportaje *Lumina vine de la răsărit* şi romanul *Mitrea Cocor*, a pus la dispoziţia acestora întreaga structură şi organigramă a reţelei masonice române, controversata societate a încetat să mai existe. Trădător cu diplomă, răsplătit pentru „serviciile" făcute bolşevicilor cu funcţii onorante, care l-au propulsat în ierarhia comunistă până pe locul 4 al aparatului de stat, Mihail Sadoveanu – cel căruia conducătorul statului, Gheorghe Gheorghiu Dej, i se adresa cu „excelenţă" – nu avea cum să scape nepedepsit de cei pe care îi vânduse cu atâta uşurinţă pe 30 de arginţi. Arginţi, vorba vine, pentru că, se pare, „tovarăşul" fugise şi cu valuta şi leii fraţilor, pe care îi avusese până atunci în păstrare, având şi funcţia de mare casier. Dar cum masoneria nu era CIA (sau cine ştie ce instituţie secretă care antrenează

ucigaşi plătiţi), pedeapsa avea să vină mult mai târziu, abia în 1961, pe neaşteptate, când lucrurile păreau aşezate şi priorităţile politice erau altele (se pregătea propulsarea în prim plan a activistului comunist Nicolae Ceauşescu, viitor membru al ultrasecretei loji masonice italiene Propaganda Due, celebra P2).

Într-un material semnat de prof. dr. Dan Brudaşcu şi publicat în *Arhiva românească* editată de Asociaţia Română pentru Patrimoniu, este citată nemulţumirea Veturiei Goga, văduva titanicului poet Octavian Goga, la rândul său respectat mason. Ea a precizat că, prin anii '30, în virtutea poziţiei sale de francmason, Sadoveanu i-a cerut ministrului Goga fonduri pentru editarea unei publicaţii cultural-literare, care ar fi trebuit să se numească *Comoara*. „***Potrivit Veturiei Goga, Sadoveanu ar fi obţinut circa 27 de milioane de lei din fonduri ale Ministerului de Interne, sumă pe care, în marea ei majoritate, la încheierea mandatului, nemaiputând-o recupera sau justifica, Goga a fost nevoit s-o achite din propriul buzunar. Relatând această întâmplare, văduva poetului a susţinut că, personal, a fost nevoită să renunţe la multe blănuri şi bijuterii ale ei pentru ca soţul său să poată face rost de banii respectivi***", menţionează materialul citat.

Dezamăgiţi de comportamentul social şi uman al proaspătului tovarăş Sadoveanu nu au fost numai publiciştii şi observatorii politici de dreapta. Somitate indiscutabilă a literaturii contemporane, medicul şi profesorul universitar C.D. Zeletin sublinia, în volumul *Gaură-n cer* (1997), că după al Doilea Război Mondial, când, confruntată cu „***căpuşele roşii***", întreaga naţiune aştepta „***eroism de la spiritele artistice de mare anvergură***", bolşevismul însângerând deopotrivă ţăranul român şi biserica strămoşească, „***Sadoveanu cel Mare şi Mut***" a împrumutat „***glasul apostolilor sovietizaţi***", dezamăgind şi declasificând marea masă a condeierilor români.

Se pare că soarta scriitorului a fost pecetluită la Paris, unde, conform istoricilor contemporani, masoneria română şi-a continuat activitatea chiar din 1948, printr-o reprezentanţă a Marii Loji Naţionale Române care a funcţionat sub obedienţa Marii Loji din Franţa. Nu lipsit de importanţă este şi faptul că în unul dintre ateliere, România Unită, condus de evreul Jean Pangal, nu fusese recunoscută niciodată autoritatea lui Mihail Sadoveanu. Se pare că, după reorganizarea, în exil, a Supremul Consiliu de 33 din România şi a Ordinului Masonic Român, a cărei conducere a fost preluată de evreul Marcel Shapira, cel care îl va iniţia pe Nicolae Ceauşescu în amintită lojă romană, s-a procedat, la fel ca în 1937, la „arderea între coloane" a (numelui/ portretului) scriitorului, eveniment echivalent cu o sentinţă.

Ipoteza legăturii dintre masonerie şi moartea (violentă) a lui Mihail Sadoveanu nu este nouă. Ea a fost avansată şi de gazetarul Ioan Rotundu, care, la 13 iulie 2009, în materialul intitulat „Coşereanu, Eminescu şi masoneria", scria, pe blogul său: „***O altă enigmă care stăruie să nu fie dezlegată este legată de moartea lui Mihail Sadoveanu. Scriitorul a fost chiar Mare Maestru al Masoneriei Române. Există însă suspiciunea că moartea sa s-ar trage de la masoni, pentru că a predat regimului comunist listele cu cei aparţinând Ordinului***".

Reluând, întâmplător, subiectul într-o discuţie purtată cu o persoană care cunoaşte, foarte bine, se pare, aspectele masoneriei române, am aflat cu surprindere că, neoficial, însuşi Horia Nestorescu-Bălceşti, marele istoric şi cercetător al istoriei acesteia, la rândul său mason din 1994, a confirmat această ipoteză. Dacă este adevărat ceea ce nimeni nu a scris încă negru pe alb, se pare că la 19 octombrie 1961, „excelenţa sa" Mihail Sadoveanu, a fost găsit în comă în compartimentul unui tren care-l transporta spre Iaşi, lovit în cap cu o piatră învelită într-o hârtie care purta însemne masonice, la puţin timp după plecarea garniturii din gară. A decedat aproape imediat, făcând inutil efortul marilor doctori bucureşteni, semn cert că „gâdele" masonic trimis de la Paris îşi îndeplinise misiunea.

Se pare că senzaţionala întâmplare (legendă francmasonică?) i-a fost confirmată interlocutorului meu şi de regretatul lingvist şi jurnalist român George Muntean, cercetător principal la Institutul de Istorie şi Teorie Literară "G. Călinescu" al Academiei Române, cel care, în anul 1996, a candidat la preşedinţia României, iar după anul 2000 a fost, până la moartea sa subită, din 2004, purtătorul de cuvânt al Masoneriei Române (funcţie preluată imediat de alt regretat dispărut, actorul Florian Pittiş). Este foarte puţin probabil ca cei doi cercetători să fi susţinut,

independent, aceeaşi variantă a morţii lui Mihail Sadovenu, mai ales că fiecare dintre ei utilizase informaţii diferite. Prezent mai des la Paris, George Muntean a folosit, se pare, sursele din arhiva Marelui Orient al Franţei, pe când ziaristul şi scriitorul Horia Nestorescu-Bălceşti s-a folosit de informaţiile descoperite prin poziţia sa de director al Centrului Naţional de Studii Francmasonice. Membru marcant al masoneriei botoşănene, jurnalistul Ioan Rotundu afirmă la rândul său că, deşi a auzit discuţii pe tema teribilului sfârşit al scriitorului, rămâne sceptic în multe privinţe pentru că ***„masoneria nu a recunoscut niciodată, indiferent sub ce regim şi formă oficială a funcţionat, că a recurs la acte subversive extreme, cu atât mai mult cu cât cele amintite sunt „semnate" atât de stângaci, părând detaşate dintr-un roman poliţist de duzină***".

Inventată sau reală, legenda morţii lui Sadoveanu mai are o variantă, nu mai puţin „excitantă", la propriu, după cum vom vedea. Într-o discuţie purtată în luna iunie 2010 despre Dimitrie Iov, condeierul din Flămânzi al cărui stil scriitoricesc era comparat la debut cu cel al lui Sadoveanu, amintitul prof. univ. dr. C.D. Zeletin a relatat o întâmplare surprinzătoare atunci când a venit vorba despre moartea ultimului. El a afirmat, nici mai mult, nici mai puţin, că Mihail Sadoveanu şi-a găsit sfârşitul – atenţie!!! – într-un compartiment de tren, din cauza unei poţiuni afrodiziace pe care o îngurgitase voluntar. Se pare că „excelenţa sa", în pofida faptului că tocmai devenise octogenar, avea un apetit sexual considerabil, motiv pentru care, pentru a putea răspunde în mod onorabil unor anumitor cereri, a solicitat un ajutor discret unor tovarăşi dintr-o ţară socialistă prietenă. ***„Aceştia, proveniţi probabil dintr-un stat cu cetăţeni (mai) galbeni la culoare, au răspuns cu promptitudine cererii „tovarăşului Sadoveanu" dar, după ce i-au oferit flaconul, au omis să-i specifice în amănunt „principiul de funcţionare". Se pare că scriitorul a vrut să testeze înainte de întâlnirea galantă pentru care se pregătea efectul „via-grei" avant-la-lettre, dar luând o porţie prea mare, a făcut un stop cardiac, care i-a fost fatal***", ni s-a spus.

Cu toate că şi această ipoteză ridică destule semne de întrebare, rămâne în picioare coincidenţa compartimentului de tren, numitorul comun al ambelor variante vehiculate! Să fi fost cea de-a doua versiune plăsmuită intenţionat, pentru a o acoperi pe cea reală? Sau invers? Cu siguranţă că în istoria literaturii române mai sunt încă multe mistere de descoperit. Precum cel al morţii lui Eminescu, în care, din nou, a fost implicată, cel puţin la nivelul supoziţiilor, masoneria, şi asupra căruia, deşi s-au scris pe subiect mii de pagini, planează încă o mare enigmă.

THE MYSTERIOUS DEATH OF THE MASON WRITER MIHAIL SADOVEANU, A "FORBIDDEN" TOPIC FOR 50 YEARS

(Summary)

The author analyses the circumstances of Mihail Sadoveanu's death (in 1961), a famous writer, academician and Romanian political personality, born in 1880. The gathered information leads the author to the hypothesis that the writer's death, an important member of the Masonic interwar movement, was an immediate consequence of betraying the Masonic ideals through the writer's enrolment into the communist activity from Romania, thus being punished by death by the brothers he had cheated.